

Prof. dr hab. Jagoda Cieszyńska

Katedra Logopedii i Lingwistyki Edukacyjnej

Uniwersytet Pedagogiczny

Kraków

Zagrozenie dysleksją

Zaburzenia linearnego przetwarzania informacji

/skrót/

Nowa rzeczywistość

Pokolenie dzieci urodzonych w XXI wieku stymulowane jest przede wszystkim bodźcami wzrokowymi, których źródłem jest telewizor, komputer, billboardy, reklamy, emotikony, piktogramy. Znacząco krótszy czas rozmów z rodzicami, zaburzony język postaci medialnych i bohaterów dziecięcych filmów skutkuje trudnościami nie tylko w nabywaniu systemu fonetyczno - fonologicznego i syntaktycznego (gramatyki języka), ale także poważnymi problemami z percepcją słuchową języka pisanego. Przedszkolaki mają poważne problemy z odbiorem informacji zawartych w odczytywanych im tekstach.

W grupach trzylatków wiele dzieci nie realizuje głosek łatwych artykulacyjnie - wargowo -zębowych , przednio i tylnojęzykowych, nie buduje zdań gramatycznie poprawnych. Popularny wśród lekarzy i pedagogów pogląd, że dziecko nauczy się mówić w przedszkolu poprzez naśladownictwo rówieśników stał się fikcją. Ani trzy, ani czterolatek nie może uczyć się artykulacji i gramatyki języka od swoich rówieśników z poważnymi opóźnieniami i zaburzeniami rozwoju czy nabywania systemu językowego. Wśród pięcioletnich dzieci przedszkolnych wykryto zaburzenia , które najczęściej są przyczynami dysleksji, były to:

o zaburzenia artykulacji 40%,

o zaburzenia analizy i syntezy wzrokowej 56%,

o zaburzenia słuchu fonemowego 46%.

(...) Badania przesiewowe w grupach przedszkolnych przynoszą alarmujące wyniki, wskazujące na brak przygotowania sześciolatków do podjęcia nauki czytania i pisania.

Obserwowany u dzieci w wieku przedszkolnym opóźniony rozwój mowy, oraz liczne wady wymowy są spowodowane w głównej mierze:

1. brakiem pionizacji języka,
 2. minimalnymi uszkodzeniami słuchu (alergie, katary, zapalenie ucha, hałas), powodującymi trudności w odbiorze głosek bezdźwięcznych, szczelinowych i zwartoszczelinowych,
 3. niezakończonym procesem formowania się lateralizacji stronnej, skutkującym brakiem formowania się przewagi lewej półkuli dla przetwarzania funkcji językowych,
 4. przetwarzaniem języka w strukturach prawej półkuli mózgu („prawa półkula nigdy nie jest zdolna wykonywać funkcji językowych tak dobrze jak lewa, nawet jeśli przejmie te funkcje bardzo wcześnie”)
 5. obniżeniem sprawności ruchowej, w tym praktyki oralnej (błędy w karmieniu) i sprawności motorycznej (szczególnie manualnej).
- Rozwój poznawczy dokonuje się w ścisłym związku z kształtowaniem się funkcji motorycznych. Jeśli małe dziecko nie potrafi gryźć i żuć pokarmów, nie będzie mogło uczyć się mówić, jeśli nie skupia wzroku na twarzy dorosłego, nie będzie mogło oglądać obrazków i uczyć się rozumienia nazw przedmiotów. Jeśli nie chwyta, przeciwstawiając kciuk, nie będzie mogło manipulować przedmiotami. Sprawność manualna jest jednym z wyznaczników rozwoju praktyki oralnej.

Widać więc wyraźnie konieczność stymulacji wszystkich sfer rozwojowych. Oddzielenie funkcji poznawczych (zarówno w diagnozie, jak i terapii) nie jest możliwe. Wpływają one bowiem na siebie i wzajemnie się warunkują. Jakość funkcjonowania poznawczego i społecznego dziecka jest uzależniona od harmonijnego kształtowania się wszystkich możliwości psychicznych i fizycznych. (...)

(...) Od wielu lat mówi się i pisze o problemie zagrożenia dysleksją, zwraca uwagę na powiększającą się, z roku na rok, liczbę dzieci z trudnościami w przyswajaniu języka pisanego.

Warto raz jeszcze uporządkować objawy wskazujące na możliwość wystąpienia trudności w nauce czytania i pisania. Do najczęstszych problemów wskazujących na możliwość wystąpienia zakłóceń w sekwencyjnym, linearnym porządkowaniu informacji należą:

- dysleksja w rodzinie (rodzice, rodzeństwo, kuzynostwo). U dzieci, których rodzice są dyslektykami ryzyko wystąpienia dysleksji przewyższa 8x ryzyko populacyjne.
- padaczka u matki,
- zaburzenia przebiegu ciąży i porodu, wcześniactwo,
- dysharmonie w rozwoju psychoruchowym w okresie niemowlęcym i poniemowlęcym,
- leworęczność w rodzinie,
- skrzyżowana lateralizacja (możliwość badania ok. 3 roku życia),
- skrzyżowana lateralizacja u obojga rodziców,
- oburęczność utrzymująca się po ukończeniu 3. roku życia,
- trudności w ubieraniu się,
- problemy z porannym wstawaniem,
- trudności w opanowaniu jazdy na dwukołowym rowerze,
- kłopoty z rysowaniem, odwzorowywaniem linearnego (po kolei) układu klocków,
- problemy z naśladowaniem i układaniem sekwencji,
- trudności z naśladowaniem sekwencji ruchów,
- problemy z naśladowaniem naprzemiennych, szybko zmieniających się ruchów języka, warg i żuchwy,
- kłopoty z opanowaniem słownictwa związanego z czasem (dni tygodnia, pory roku, przysłowki czasu, wyrażenia przyimkowe określające czas),
- nieprawidłowy uchwyt łyżki, widelca, noża, nożyczek, ołówka, pisaka,

- brak łączenia dwóch wyrazów w drugim roku życia,
- opóźniony rozwój mowy,
- wady wymowy,
- zaburzenia uwagi słuchowej,
- trudności w rozumieniu mowy w hałasie,
- trudności z użyciem przyimków nie wyodrębnianych słuchowo,
- trudności z zapamiętaniem imion koleżanek i kolegów,
- kłopoty z zapamiętaniem własnego adresu,
- kłopoty z przypominaniem sobie zdarzeń z przeszłości,
- trudności z powtórzeniem treści bajki lub filmu.

Należy do tej listy dołączyć także przyczyny jatrogenne wynikające z nieprawidłowego postępowania terapeutycznego. Należą do nich:

- wadliwe metody nauczania (głoskowanie, literowanie, poznawanie liter przez odwołanie się do nagłosowej głoski w wyrazach),
- równomierne ćwiczenie sprawności obu rąk,
- zbyt wczesna nauka języka obcego (przed opanowaniem systemu fonetyczno-fonologicznego języka etnicznego).(...)

Nowa definicja dysleksji

Doświadczenia kliniczne w rozpoznawaniu wczesnych objawów dysleksji pozwoliły sformułować nową definicję dysleksji w takim oto kształcie: Dysleksja to - trudności w linearnym opracowaniu informacji: symbolicznych, czasowych, motorycznych, manualnych i językowych. Wiemy już z doświadczeń terapeutycznych, że dzieci dyslektyczne mogą nauczyć się czytać ze zrozumieniem i osiągnąć wówczas wiele satysfakcji płynącej z pochłaniania lektury z przyjemnością. Wysoki poziom funkcjonowania językowego ułatwia tym osobom przewyciężenie innych zawsze

towarzyszących trudnościom w czytaniu problemów w linearnych porządkach.(...)

Konkluzja

Zagrozenie dysleksją nie jest jedynie mitem, a jak się okazało dotyczy nie tylko niewielkiej grupy dzieci obciążonej czynnikami dziedzicznymi, ale całej populacji współczesnych dzieci uczących się języka mówionego według innych, nowych, ale nieskutecznych strategii. Owe sposoby stosowane podczas nauki czytania i pisania skutkują poważnymi problemami dyslektycznymi. Z powodu ogromnej ilości informacji zgromadzonej na różnorodnych nośnikach danych, jak nigdy dotąd, potrzebna jest umiejętność szybkiego czytania ze zrozumieniem. Wieszczący koniec literatury pesymiści muszą wszak przyznać, że nie sposób dziś podjąć jakiegokolwiek wyzwania edukacyjne i zawodowe bez umiejętności szybkiego poszukiwania informacji pisanych, choćby nawet ten język kodowany był na ekranie komputerów. Oznacza to konieczność bardzo wczesnych stymulacji dzieci zagrożonych wszelkimi zaburzeniami rozwojowymi oraz stosowanie metody systemowej, całościowej i skutecznej wobec wszystkich użytkowników języka.

(skrót: Lucyna Kamińska)